

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Lublinie jest beneficjentem projektu „W zgodzie z naturą – LIFE+ dla Lasów Janowskich” LIFE13 NAT/PL/000032. Budżet projektu to 971 855 €, w tym dofinansowanie Komisji Europejskiej wynosi 485 927 €.

Okres realizacji projektu: 01.01.2015 – 31.12.2019.

Projekt realizowany jest na terenie obszarów Natura 2000 Lasy Janowskie PLB060005 i Uroczyska Lasów Janowskich PLH060031, położonych na terenie województwa lubelskiego i podkarpackiego. W obszarach tych bóbr europejski jest ważnym czynnikiem kształtującym warunki przyrodnicze.

Głównym celem projektu, jest kompleksowa ochrona torfowisk i borów bagiennych oraz przywrócenie ich właściwego funkcjonowania, wraz z ich cenną florą i fauną. Działania podjęte w projekcie mają również na celu zachowanie siedlisk gatunków zwierząt i roślin zagrożonych wyginięciem takich jak: sasanka otwarta, kumak nizinny, traszka grzebieniasta.

www.janowskie.rdos.lublin.pl

Projekt jest współfinansowany ze środków Komisji Europejskiej w ramach Instrumentu Finansowego LIFE+ oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Nakład 1500 sztuk
zdjęcie na okładce: Robert Stefański
zdjęcia: Tomasz Wąsik
opracowanie tekstu: Mateusz Borny

wydawca: Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, ul. Bazylianówka 46, 20-144 Lublin, tel. 81 71 06 500, faks 81 71 06 501, e-mail: sekretariat@rdos.lublin.pl • www.lublin.rdos.gov.pl
druk: ARFA S.C. B. Szczygieł R. Wachowicz, ul. Wojciechowska 9, 20-704 Lublin, tel. 81 448 31 20, e-mail: info@arfa.pl • www.arfa.pl

Realizowany projekt zakłada stworzenie takich stref buforowych poprzez wykup gruntów na konfliktowych terenach. Pierwsze pod uwagę wzięte są grunty ważne z punktu widzenia utrzymania bobrów, a później ważne dla zachowania terenów podmokłych: borów bagiennych i torfowisk, gdzie bobry przyczyniają się do renaturalizacji terenu. Celem jest stworzenie naturalnych ostoi przyrodniczych w formie użytków ekologicznych. Siedliska bobrów będą wspomagać małą retencję. Pozwoli to uniknąć rozwiązań zarazem bardziej konfliktowych jak i mniej skutecznych.

Działania te przyczynią się także do ochrony innych gatunków zwierząt. Tereny przekształcone przez bobry sprzyjają ekspansji rzadkich gatunków, takich jak traszka grzebieniasta, czy kumak nizinny, poprzez wytworzone dla nich miejsca rozrodu. Może to być także żerowisko bociana czarnego – między innymi dzięki bobrom Polska stała się ważną ostoją tego bociana na tle Europy. Rozwój ryb, płazów i bezkręgowców na takich terenach przyciąga inne ptaki wodne i wydry. Dodatkowo, prześwietlając las, bobry mogą też wspomagać rozwój innych, cennych gatunków roślin.

Wbrew dawnym wierzeniom, które dotrwały do współczesnych czasów, bobry nie jedzą ryb, są ściśle roślinożerne. Ponadto ich działalność wpływa na czystość i napowietrzenie wody, a stworzone dodatkowe stawy są dobrymi miejscami do składania ikry.

Od wiosny do jesieni bobry żywią się roślinnością wodną i przybrzeżną, dopiero jesienią zaczynają ścinać krzewy i drzewa. Nie jedzą drewna, jedynie liście, pędy i cienkie gałązki, korę i łyko. Najchętniej zjadają wierzbę, leszczynę, topolę (głównie osikę) oraz inne gatunki liściaste. Zdarza się, że zgrzają drzewka owocowe. Sosny i świerki zjadane są rzadko – częściej okorowują gałęzie i drzewa u dołu – jest to uzupełnienie w ich jadłospisie.

Bobry mogą odżywiać się uprawami kukurydzy, ziemniaków, buraków cukrowych, robią to jednak przeważnie lokalnie i w małej skali. Można tego uniknąć poprzez utworzenie strefy buforowej wzdłuż cieku wodnego lub poprzez sadzenie roślin nieulubianych przez bobry, a także gradzenie upraw.

Cenne drzewa, wały przeciwpowodziowe, groble, czy przepusty drogowe, można zabezpieczyć przed działalnością bobrów szeregiem rozwiązań technicznych, takich jak stosowanie siatek drucianych, rur, budowę ogrodzeń i murków. Można też stosować takie rozwiązania, jak utrzymanie niskiej roślinności, zastępowanie mułu kamieniami, modelowanie łagodnych spadków brzegu grobli, stawów. Mało uczęszczane drogi można przygotować do okresowych zalań, w przypadku zablokowania przepustów, tak żeby woda przelewała się górą, nie niszcząc drogi.

Aby wszystkie rozwiązania techniczne przyniosły efekt i nie zostały usunięte przez bobry, muszą być wykonane fachowo. W nowych inwestycjach można to zrobić już na etapie budowy.

W zgodzie z naturą – LIFE+ dla Lasów Janowskich
LIFE13 NAT/PL/000032

Ochrona bobra europejskiego

Bóbr europejski *Castor fiber*

Bóbr europejski jest największym obecnie żyjącym gryzoniem euroazjatyckim, oraz drugim co do wielkości gryzoniem na świecie. Długość ciała dorosłego osobnika wynosi nawet 140 cm (wraz z ogonem), a masa dochodzi do 29 kg. Wśród gryzoni wyróżnia się największym stosunkiem masy mózgu do reszty ciała, co wpływa na jego inteligencję porównywalną do szczura, możliwość logicznych zachowań, czy indywidualizm.

Świadomość wartości i użyteczności bobra istniała wśród ludzi już od ponad 1000 lat. Pierwsze próby jego ochrony zostały poczynione już w XI wieku przez króla Bolesława Chrobrego. Mimo to, w XX wieku doszło niemal do całkowitego wyginięcia

populacji. Ostały się nieliczne jego stanowiska jedynie na bogatych przyrodniczo, wschodnich terenach Polski. Dziś, dzięki reintrodukcji i migracji osobników z północy i wschodu, jest to znowu licznie występujący w Polsce gatunek.

Bobry są zwierzętami wodno-ładowymi. Na lądzie sprawiają wrażenie niezgrabnych i powolnych. Natomiast są świetnie przystosowane do życia w wodzie, posiadają opływową budowę ciała, czy dodatkową, przezroczystą powiekę, która chroni oko pod wodą, nie ograniczając widzenia. Pracują i żerują pod wodą, przebywając pod jej powierzchnią nawet do 15 minut.

Potrafia być aktywne całą dobę, preferując przy tym chłodniejsze dni, są jednak uważane za zwierzęta nocne. Świetnie rozwiniętym zmysłem u bobrów jest węch, słuch i dotyk, a trochę gorzej wzrok. Doskonale orientują się w terenie. Potrafia precyzyjnie chwycić nawet drobne przedmioty. Prowadzą bardzo dokładną toaletę swojego futra, poświęcając na to dużo swojego czasu. Posiadają złożony system komunikacji, polegający między innymi na przyjmowaniu różnych pozycji ciała oraz sygnałów dotykowych. Zaniepokojone nurkują, ostrzegając innych członków rodziny mocnym klaśnięciem ogona o powierzchnię wody.

Bóbr, podobnie jak człowiek, żyje w rodzinach i potrafi przystosować otoczenie do własnych po-

treb. Na jedną rodzinę może się składać średnio od 3-6 osobników. Są to zwierzęta socjalne, potrafią pracować zespołowo. Ich terytorium wzdłuż cieków wodnych może zajmować od 500 m do około 4 km.

Jest to gatunek zwornikowy, odgrywający kluczową, krytyczną rolę w funkcjonowaniu ekosystemu, dostarczający szeregu korzyści dla innych gatunków.

Najbardziej znaną specjalnością bobrów jest przekształcanie środowiska poprzez budowę nor, żeremi oraz tam. W celu pozyskania budulca, a także pożywienia, ścinają krzewy, rzadziej drzewa. Zalewiska spowodowane tamami ułatwiają im transport materiałów. Żeremia, czyli komory mieszkalne, zbudowane są zwykle z grudek torfu, błota, gałęzi i mułu, co zapewnia dobrą izolację termiczną. Żeremia posiadają świetny system wentylacji i klimatyzacji – zimą nie ma w nich dużego stężenia dwutlenku węgla, a temperatury są zawsze dodatnie. W swych budowlach wykorzystują ukształtowanie terenu, trzymając się przy tym swoich odwiecznych, inżynierskich zasad.

Bobry przyczyniają się do przywrócenia naturalnego charakteru oraz ograniczenia erozji rzek, zmniejszając nurt i stabilizując brzegi. W konsekwencji odtwarzają się zbiorowiska łąkowe i olsowe, które są bardzo cenne przyrodniczo i zmniejszają dodatkowo skutki powodzi. Woda wpływająca ze stawu bobrowego, wskutek złożonych, naturalnych procesów biologicznych, jest oczyszczona.

Działalność bobrów ma pozytywny wpływ na retencję wody, niezmiernie istotny na tle działań człowieka w tej kwestii, w skali całego kraju. Na terenie ukształtowanym przez bobry zwiększa się bioróżnorodność środowiska, podwyższa się poziom wody gruntowej, stabilizują się warunki wodne, przez co zmniejsza się zagrożenie zarówno suszy, jak i powodzi. Jeden staw bobrowy może magazynować do 200 tys. m³ wody.

Zasoby wodne Polski są niewielkie i jest to duży, nie do końca znany społeczeństwu problem. W efekcie działalności bobrów, nawet znaczenie

oddalone od cieków gleby stają się lepiej nawodnione, co jest istotne dla rolnictwa.

Częstym problemem związanym z działalnością bobrów jest konflikt pomiędzy nimi a człowiekiem, pojawiający się na styku działalności gryzoni i gospodarki rolnej, rybackiej. Składają się na to zalanie gruntów w wyniku budowy tam, blokowanie przepustów i niszczenie grobli, rzadziej niszczenie drzew. Rozwiązanie problemu poprzez usuwanie bobrów i ich budowli jest tylko chwilowym rozwiązaniem, gdyż wędrujące osobniki szybko zajmują zwolnione miejsca.

Jednym z rozwiązań tych problemów jest tworzenie stref buforowych wzdłuż cieków wodnych, ochrona roślinności brzegowej zbiorników wodnych i rzek. Zamiast uprawiać ziemię przy samych ciekach, można korzystać z polepszonych warunków wodnych na terenach przylegających do strefy buforowej. Wpływa to na ograniczanie erozji, zmniejszenie zagrożenia powodziowego, oczyszczanie wód, czy zwiększenie bioróżnorodności.